

SERRALLONGA,
L'ULTIM BANDOLER,
DE LLORENÇ CAPDEVILA

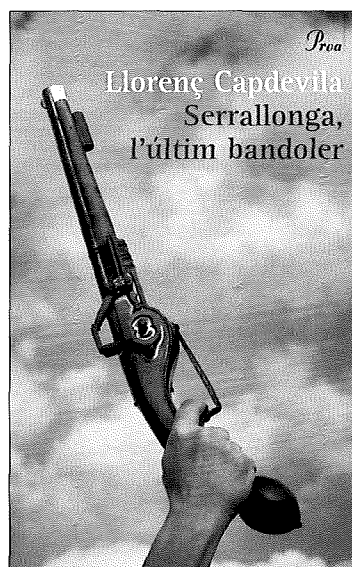
ANTONI PLADEVALL I FONT

Cap dels que el 8 de gener de 1634 van assistir a l'execució i befa pública feta a la plaça del Rei de Barcelona al bandoler Joan Sala i Ferrer, fill de Viladrau, conegut per la història com Joan Sala, àlies *Serrallonga*, o simplement Joan Serrallonga, no es podia imaginar que la seva fama perduraria molt més que la de tots aquells que tan aferrissadament el van perseguir i tan aparatosament el van voler degradar i rebaixar públicament.

De cap altre bandoler s'han escrit tantes versions de la seva vida ni s'han fet tantes fantasies, obres de teatre, novel·les, romanços o danses, entre altres, com d'aquell fadrister d'una masia vella i d'arrels nobles de Viladrau. En pocs anys en Joan Sala, casat amb la pubilla del mas Serrallonga de Querós, es convertí en petit propietari i al cap de poc en lladre de camí ral i cap de quadrilla, potser més per necessitat que per gust.

Les *Monografies del Montseny* s'han ocupat més d'una vegada d'ell i de la seva casa pairal, la Sala de Viladrau, situada en un dels indrets més aspres de la cara nord del Matagalls. Per això no volem silenciar una darre-ra obra que sobre ell s'ha escrit.

Aquesta vegada no es tracta d'una història o aproximació històrica al personatge, com des de mitjan segle XIX ençà han fer diferents i notables autors com Joan Cortada, Lluís Via, Ramon Corbella, Joan Reglà i Joan Fuster, entre altres, sinó d'una novel·la: *Serrallonga, l'últim bandoler*, de Llorenç Capdevila (Proa). Això tampoc no és cap novetat, perquè des d'*El catalán Serrallonga y bandos de Barcelona* (escrita vers el 1640, sis anys després de la mort del bandoler), passant per A. Coello, F. de Rojas y Zorrilla i L. Vélez de Guevara, i continuant pel *Don Juan de Serrallonga o Los bandoleros de las Guillerías*, primer una obra de teatre (1858) i tot seguit una novel·la (1859) de Víctor Balaguer, fins a l'*Àlies Serrallonga* dels Joglars (1974) per acabar, de moment, amb la novel·la de Llorenç Capdevila que aquí comentem (apareguda el febrer del 2006), és molt el que s'ha escrit des del punt de vista històric o literari sobre el nostre bandoler.

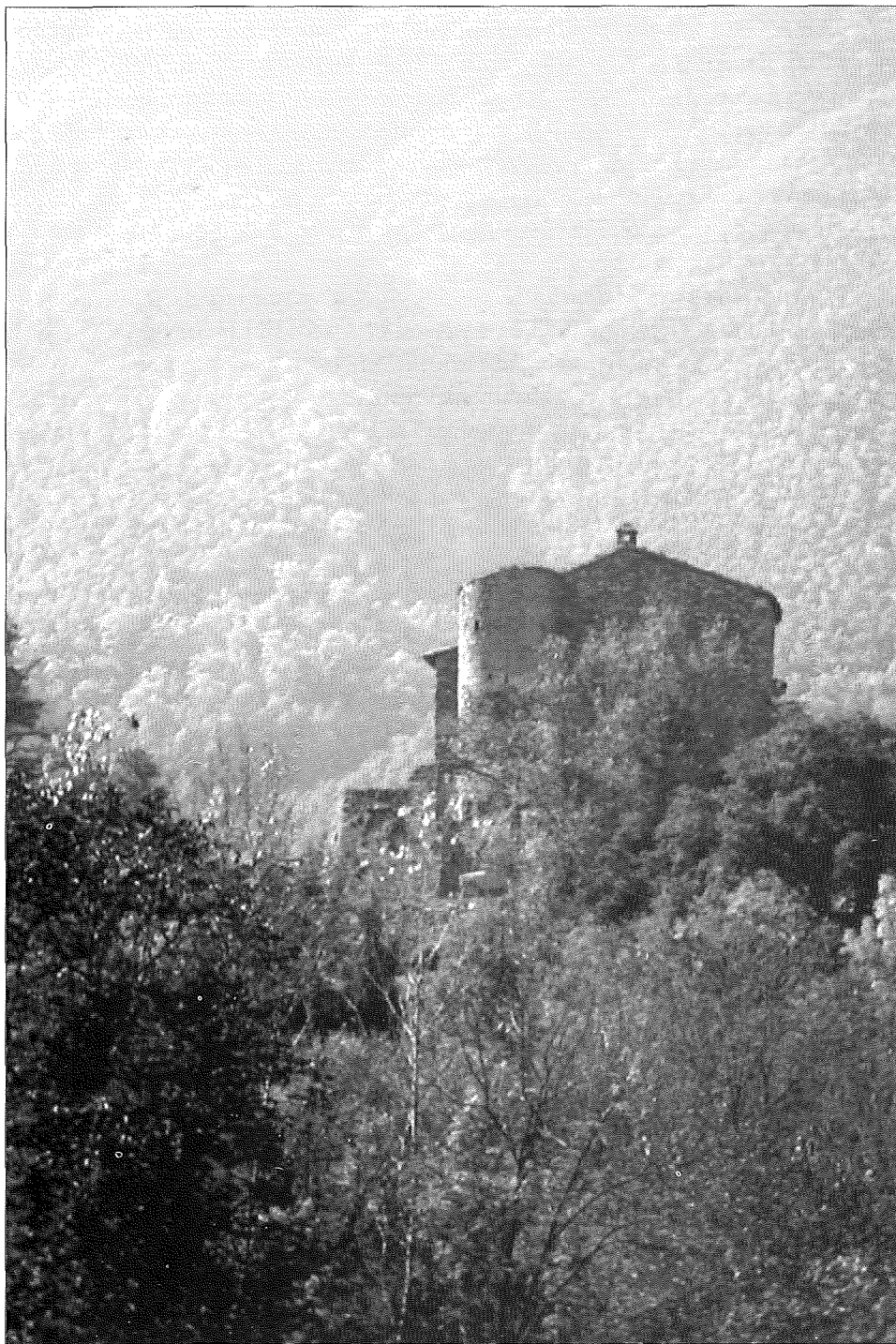

Què té de nou o singular l'obra de Llorenç Capdevila? No s'ha escrit encara prou sobre Serrallonga? A qualsevol d'aquestes preguntes podem respondre que una novel·la com la que breument comentarem era necessària. La raó és molt simple: és una obra literària que, sense defugir els trets de creació propis de tota novel·la, s'adapta plenament a les darreres aportacions crítiques sobre la vida i les actuacions del bandoler. Vol aproximar-se a la seva persona i psicologia fingint converses amb la gent que més el va tractar, com la seva muller Margarida Tallades o la seva darrera amiga Joana Massissa. Com és lògic, per amanim i fer atractiva la relació, inventa personatges i intrigues que condueixen i amaneixen el fil de la narració, però cap d'elles no fa nosa ni entorpeix el relat de la vida i les malifetes del protagonista.

El bandoler mític i romàntic, iniciat pels primers que se n'ocuparen arran de la seva mort, i seguit i magnificat per Víctor Balaguer i altres autors romàntics (i fins alguns contemporanis), no té cap cabuda ni al·lusió en la novel·la que comentem. Capdevila vol presentar cruament la sordidesa i crueltat de molts aspectes de la seva vida, els mateixos que consten en els processos, però vol explicar-los i en cert sentit justificar-los per la vida personal i les circumstàncies del temps en què el bandoler va viure.

En tota l'obra no apareix mai una intenció de justificar o glorificar el bandoler. Simplement, en cada moment apareix l'home i les circumstàncies que l'envolten, sobretot el desgavell social i la corrupció dels qui manen, així com la vida i la misèria que envoltava la societat catalana d'inicis del segle XVII, la que poc després es llançaria a la revolta del Corpus de Sang o a l'anomenada Guerra de Secessió.

Segurament per deformació professional, vaig començar la lectura de la novel·la amb una certa o bastant clara prevenció, i en alguns moments fins i tot vaig témer que podia ser una nova manipulació de la vida del bandoler. Cal no oblidar que el Serrallonga històric és una figura o personatge que molts ens hem esforçat a desmitificar. Tanmateix, tot seguit em vaig adonar del gran treball esmerçat per l'autor a conèixer i descriure amb molta fidelitat l'home o el pagès-bandoler i la societat del temps, les autoritats corrompudes d'un moment baix de la nostra història i la molta misèria de l'època. No negaré que, en alguns moments, parts de la trama que l'autor basteix, per poder presentar-nos al més nítidament possible el bandoler, semblen un xic massa rebuscades i en alguns moments potser s'inventa trames o solucions massa fàcils o irreal. Però això són coses purament de farciment que no en desdibuixen la imatge ni el caràcter, més de lladre o d'home forçat a la vida aventurera per fugir de la misèria que d'home d'ideals. Serrallonga, tot i actuar dins del bàndol o facció dels nyerros, no té res del bandoler romàntic o de l'heroi que lluita contra la pobresa i les injustícies del seu temps.

La Sala de Viladrau, antiga Casaforta, amb la torre del segle XIV. Casa natal d'en Joan Sala

Cal no oblidar que l'autor, un novel·lista amb un bagatge ja força considerable, nascut a Alpicat de Lleida el 1969, és llicenciat en filologia catalana i viu i treballa al Bages. Les seves descripcions geogràfiques són molt ajustades, i el coneixement dels indrets on va viure i actuar en Serrallonga també, perquè els ha trepitjat. Coneix bé la història i s'ha informat i recollit documentació sobre tots els personatges que van rodejar el bandoler i que figuren en els processos i la història general de l'època en què succeïren els fets que narra.

Capdevila és autor de quatre o cinc novel·les premiades. Jo ja en coneixia una, *Ànima de llop* (que el 2004 va rebre el premi El Lector de l'Odissea), on el protagonista és el pagès Matallops: un remença revoltat contra els nobles feudals, que tenien gairebé esclavitzada la pagesia, i que ja corria per les contrades montsenyenes a l'època de les guerres remences. Aquesta i altres novel·les seves, com *El color del crepuscle* i *O rei o res!*, ja se situen a la baixa edat mitjana, cosa que vol dir que en Capdevila té ofici i traça per enfocar els temes històrics. En la novel·la que comentem ho demostra a bastament.

Com a professor que és, l'autor ens dóna, ben païble i amena, una lliçó d'història que esperem que contribueixi a depurar la visió de Serrallonga, que tan deformada circula encara en la boca i en el sentiment de molts que creuen més en la faula que en la història. En acabar l'obra em demanava si havia llegit una novel·la històrica o una història fabulosa o novel·lada. Tant en un cas com en l'altre, és una obra que llegirà amb gust tota persona que conegui o vulgui conèixer més encara en Serrallonga. Es fàcil destriar allò que és realitat històrica del farciment literari, totalment justificat, amb què l'autor amaneix i fa més digerible la cruesa de la història.